

SELEKCIJA V KRAPOGOJSTVU

Tako kot pri večini domačih živali, danes samo izjemoma najdemo izvorno obliko krapa v odprtih vodah. S prihodom umetno selekcioniranih krapov, ki z svojimi rejnimi lastnostmi prekašajo izvorne linije (eng. strains) krapa, so sled tekmovalnosti in medsebojnega parjenja slednji skoraj izginili. V nekaterih državah obstajajo genske banke krapov, kjer se v kontroliranih pogojih ohranjajo izvorne linije krapov. Krap kot ga danes poznamo je plod človekove (umetne) selekcije, ki traja približno 500 let. Umetna selekcija je odbiranje organizmov s takšnimi dednimi lastnosti, ki najbolj ustrezajo rejčevim željam, potrebam. Glede na to, da se rejčeve želje in razmere v krapogojstvu lahko bistveno razlikujejo, danes imamo na voljo številne linije krapa.

Pri vzreji, nakupu in poribovanju v Sloveniji se ne podarja niti malo pozornosti izbiri pravilne linije krapa. Krap je preprosto krap; včasih je v modi luskinar, včasih brezluskinar, in to je tudi vse. Ali si lahko predstavljate trditev da je avto – avto, čeprav vemo da se avtomobili lahko razlikujejo v namenu, ceni in marsičem drugem? Ali si lahko predstavljate situacijo da kmetovalec kupi 50 krav mesnih pasem, čeprav namerava pridelovati mleko? Ali si predstavljate podlico, ki vleče sani in hrta, ki lovi jazbece po luknjah? Čeprav vam se zdijo takšne primerjave smešne, moramo priznati da še nismo slišali da nekdo v Sloveniji kupuje, prodaja ali vlaga določeno linijo krapa. Razlog je predvsem v neozaveščenosti, saj si težko predstavljamo ribogojce ali ribiške družine, ki ne želijo gojiti krape kateri imajo do 30 % višjo konverzijo hrane in do 50 % višje preživljanje od neselekcioniranih linij. Ribiške družine se ne zavedajo, da obstajajo linijski krap, ki so izrazito dobri borci in imajo videz divjega krapa. Konzumni potrošniki krapov ne vedo, da je klavnični izkoristek krapa zelo variabilen, ter da na luskinem krapu lahko odpade do 4 % telesne teže. S tem člankom bom poskušal razložiti pomen selekcije v krapogojstvu z željo da se tudi slovenski ribogojci, ribiči in potrošniki začnejo okoriščati s prednostmi katere nudi pravilna izbira krapovskih linij.

POMEN SELEKCIJE PRI RIBAH

Vpliv selekcije pri ribah je v primerjavi s ostalimi vretenčarji neprimerljivo učinkovitejši, saj samice imajo ogromno količino jajčec/ letno. Ena samica krapa neredko ima 1000 000 jajčec/letno. Z kontroliranim drstenjem lahko od začetnega števila jajčec dosežemo visok odstotek oploditve in valjenja. Tudi če je končno preživetje mladic nekajkrat nižje od začetnega števila ličink, lahko od ene samice letno vzgojimo nekaj sto tisoč mladic. Od tega števila mladic je velika verjetnost da bomo lahko odbrali ribe z zaželenimi lastnostmi. Čeprav samice krapa v našem podnebju dozorišče šele v 3.- 4. letu, pod kontroliranimi pogoji (neprekinjeno gojenje pod določeno temperaturo in fotorežimom) se čas spolnega dozorevanja lahko bistveno zmanjša.

Iz navedenega je razvidno, da nekaj matic krapov zadostuje za sezonsko vlaganje ličink v slovenske gojitvene ribnike. Izbira matic za kontrolirano drstenje je zelo zahtevno in odgovorno delo, saj so posledice zelo razsežne. S naključnim izbiranjem matic veliko

tvegamo, ker ne vemo kakšen bo naš zarod. Iz tega razloga, preden se začne vlagati zarod določenega matičnega para, morajo matice biti testirane s progenimi testi, ki pokažejo kakšne lastnosti ima njihov zarod. S drugimi besedami, zarod določenega matičnega para mora biti testiran vsaj 3 leta (toliko traja poprečen rejni cikel krapa), da bi bili prepričani ali je matični par ustrezen. Šele po tem obdobju lahko ličinke krapa pridejo v gojitvene ribnike. Moramo se zavedati, da populacija, ki nastane od teh matic še ne predstavlja linijo (skupina organizmov znotraj vrste s določenimi skupnimi lastnostmi, ki se prenašajo na zarod), ker je po medsebojnem križanju minimalna verjetnost pridobitve zaroda enakih lastnosti. Če izgubimo samo eno matico iz para (samca ali samico), smo spet na začetku in moramo naslednji par testirati 3 leta, da ugotovimo ali je zarod ustrezen. Iz teh razlogov je smiselno pridobivanje zaroda od linijskih krapov, za katere natančno vemo kakšne lastnosti imajo. Za nastanek linije krapa je potrebno ciljno izvajati selekcijo nekaj generacij, ter opraviti vsa potrebna testiranja na potomstvu. Selekcija se zadnje čase ne omejuje samo na nastanek novih linij, ampak na križanja posameznih linij v cilju pridobivanja hibridov s lastnostmi, ki prekašajo starševske linije. Ohranitev, nastanek in križanje linij so od velikega pomena za gospodarstvo ter se ohranjajo in nastajajo znotraj inštitutov za selekcijo in genetiko v krapogojstvu, zahtevajo pa visoko strokovno znanje in primerno tehnologijo.

KAJ POMENI NAKUP LINIJSKEGA IN NELINIJSKEGA KRAPA?

Pri nakupu nelinijskega krapa je zelo težko planirati nadaljnjo zrejo, saj ne vemo kakšne lastnosti imata ta krap. Ob vedno nižjih cenah rib in ob vse višji ceni proizvodnje nas lahko takšna nepazljivost veliko stane. Pri tem so predvsem prizadeti ribogojci, saj je njihov zaslužek ozko povezan s konverzijo hrane, preživljanjem zaroda, deformacijami telesa rib i.t.d. Široka ponudba raznih linij krapa ribiškimi družinam omogoča izbiro tistih linij, ki se najboljše obnesejo v določenem okolju in imajo zaželene športne lastnosti.

Linijski krap ima znane standarde, tako ob nakupu vemo kaj smo kupili. Vsaka linija krapa ima znane: dimenzije telesa, zrejne lastnosti, klavnični izkoristek, občutljivost na bolezni i.t.d. Ob izbiri ribe za rejo bomo vsekakor izbrali tiste linije, ki imajo dobro konverzijo hrane (posamezne linije imajo do 30 % višjo konverzijo od ostalih) in visoko toleranco na bolezni in stres. Če gojimo krape za konzumni namen, bomo gojili krape, ki imajo visok klavnični izkoristek (majhna glava, visoko telo s obilno razvitim mišičevjem; klasičen primer je linija »našički« krap). Pri ribičih so zelo popularne »izvirne linije krapov«, katere najdemo samo še v inštitutih s gensko banko krapov. Takšni krapji imajo podolgovato telo prekrito s luskami, so zelo dobri borci, ki pa žal zelo počasi priraščajo ter so občutljivi na stres. Iz tega razloga so v zadnjih desetletjih pridobljene linije, ki izgledajo enako kot divje linije, vendar izrazito hitro priraščajo, so visoko tolerantni na stres in so zelo dobri borci (klasičen primer je hibrid dveh linij, luskinavi krap P 34).

